

Іванов Юрій Борисович

*д.е.н., професор, Науково-дослідний центр
індустріальних проблем розвитку НАН України*

Липтєв В'ячеслав Ігорович

*д.е.н., доцент
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ліквідація наслідків широкомасштабної агресії російської федерації проти України потребує значних обсягів інвестицій. Саме цим обумовлена необхідність активної державної підтримки інвестиційних процесів та створення сприятливого інвестиційного клімату. Значну роль в цьому процесі відведено інструментарію податкової політики, який традиційно використовується в світовій практиці для вирішення подібних завдань.

Базовим стратегічним документом в цьому плані є Національна стратегія доходів на період до 2030 р. [1]. Ця стратегія визначає основні стратегічні завдання в сфері фінансової, в т.ч. й податкової політики на найближчі шість років, і саме на ці роки з великою вірогідністю буде припадати і період підготовки України до вступу в Європейський союз, і період повоєнного відновлення України. Тому Національна стратегія доходів має включати в себе не тільки фіскальні важелі, що забезпечуватимуть бюджетну консолідацію, а й інструментарій податкового стимулювання інвестицій, побудований відповідно до норм і стандартів ЄС. Важливою особливістю цього документа є його динамічність, що передбачає не тільки можливість, але й необхідність коригування стратегії залежно від стану факторів зовнішнього середовища та ефективності передбачених заходів.

Основним джерелом фінансування інвестицій в Національній стратегії визначені власні кошти суб'єктів господарювання, а головним податковим

інструментом (крім спеціальних податкових режимів – Дія-сіті, індустріальних парків, тощо) названа миттєва амортизація, яка передбачає 100-відсоткове віднесення вартості об'єктів основних засобів на витрати в податковому періоді, на який приходить момент їх введення в експлуатацію. За своєю економічною сутністю ця преференція відповідає 100-відсотковій податковій знижці, яка дозволяє зменшити базу оподаткування (оподатковуваний прибуток) на повну суму інвестицій.

Фокусування Національної стратегії на миттєвій амортизації як на основному інструменті податкового стимулювання інновацій уявляється неочевидним та доволі дискусійним підходом. Аргументація такого вибору базована на шести перевагах, кожна з яких може бути піддана критиці.

1. Зменшення витрат часу на дотримання нормативних вимог, оскільки позбавляє платників податку необхідності постійного відстеження нарахування амортизації. Це певною мірою є справедливим при здійсненні розрахунків «вручну». Але у випадку використання програмних продуктів для автоматичного нарахування амортизації зменшення витрат часу внаслідок скорочення кількості одиниць основних засобів не може бути суттєвим, тому анонсоване спрощення не можна підтвердити.

2. Просте вирішення проблеми нівелювання впливу інфляції, адже, чиста теперішня вартість амортизаційних відрахувань, за визначенням, дорівнюватиме 100%, що також підвищує податкову визначеність для компаній, які планують інвестувати в Україну. Запропонований дизайн пільги дійсно дозволяє нівелювати вплив інфляції на процеси поступової компенсації вартості основних засобів, але тільки тих, що підлягають миттєвій амортизації, тому певною мірою можна погодитися з цією перевагою. Разом з цим це ж завдання можна вирішити також за допомогою традиційних механізмів переоцінювання вартості основних засобів, передбачених МСБО 16 [2] або Національним П(С)БО 7 «Основні засоби» [3].

3. Застосування миттєвої повної амортизації не залежить від суб'єктивних факторів, таких як попередні умови відбору інвесторів, які мають

право на преференцію, що зменшує простір для дискреційних рішень і пов'язаних з ними можливостей для корупції, а також сприяє справедливому ставленню до платників податків. Разом з тим конструкцію практично будь-якої податкової пільги можна побудувати таким чином, щоб унеможливити дискримінацію платників за їх розміром або будь-якими іншими «суб'єктивними» факторами. Тобто трактувати миттєву амортизацію як «антикорупційну» пільгу – некоректно.

4. Суттєве спрощення доступу до пільги для тих платників, які зараз не мають доступу до інвестиційних пільг, але інвестиційна діяльність яких важлива для розвитку економіки окремих регіонів та України в цілому. По-перше, сьогодні до інвестиційних пільг не мають доступу практично всі платники податків (виключення стосуються лише суб'єктів індустриальних парків та деяких спеціальних податкових режимів) внаслідок відсутності розгалуженої системи інвестиційних пільг в Україні. По-друге, можливість доступу платників податків до пільги визначається не типом преференції, а умовами її надання, що встановлюються податковим законодавством. Тому полегшений доступ не є перевагою саме цієї податкової пільги.

5. Цей інструмент буде менш спотворюючим щодо інвестиційних рішень, особливо якщо він буде доступним для широкого спектру активів і залежатиме лише від певних, загальних для всіх платників податку, правил. Однак сформульована перевага у вигляді доступності для широкого спектру активів розмиває цільову спрямованість пільги на вирішення пріоритетних завдань повоєнного розвитку, а встановлення загальних для всіх платників податку правил є загальним принципом надання будь-яких податкових пільг.

6. Механізм надання податкової пільги пов'язує її безпосередньо із здійсненими інвестиціями. На наш погляд, спосіб надання податкової пільги у вигляді миттєвої повної амортизації є класичним прикладом процесного підходу, коли преференція не зв'язана не з отриманим результатом, а виключно з процесом введення в експлуатацію основних засобів. При цьому як

ефективність, так і результативність використання миттєвої повної амортизації з позицій стимулювання інвестицій не оцінюється взагалі.

Невирішеними в тексті Стратегії залишаються принаймні два серйозні проблемні питання:

- до яких груп основних засобів може бути застосована миттєва амортизація;
- як використання цієї пільги пов'язане з пріоритетним напрямом інвестицій?

Як свідчить новітня світова та європейська практика податкового стимулювання інвестицій, прискорена амортизація взагалі, і миттєва повна амортизація мають не широке, а, скоріш, точкове застосування. Так в Польщі миттєва амортизація (immediate depreciation) застосовується основних засобів 3-8 груп (крім легкових автомобілів), але вона поширюється виключно на суб'єктів малого бізнесу (включаючи фізичних осіб – підприємців), причому максимальний розмір цієї преференції обмежений еквівалентом 50 тис. євро [4].

З 11 січня 2024 р. авансова амортизація (одночасне списання всіх амортизаційних відрахувань на витрати при придбанні об'єктів основних засобів) передбачена в Еквадорі Законом про конкурентоспроможність в сфері енергетики [5]. Цей механізм також застосовується до обмеженої номенклатури основних засобів – машин, устаткування та технологій, які використовуються для впровадження розподільчих систем для нетрадиційних поновлюваних джерел енергії.

Використання прискореної амортизації пролонговано на 2024-2025 рр. Ірландією [6], проте ця пільга застосовується виключно для стимулювання інвестицій в енергоефективне сільськогосподарське обладнання.

Прискорена амортизація передбачена також як перспективний інструмент у Бразилії, але тільки для машин і устаткування, проте без обмежень за видами діяльності [7]. Амортизація проводиться в два етапи: 30% в перший рік експлуатації та 50% - в другий.

Європейська практика податкового стимулювання інвестицій в сфері прямого оподаткування передбачає одночасне застосування різних інструментів податкового регулювання до яких, поряд з прискореною амортизацією (як для основних засобів, так і для нематеріальних активів), використовуються: звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації кваліфікованих інвестиційних проектів в пріоритетних сферах; зменшення ставки оподаткування прибутку, отриманого від реалізації проекту; податкові знижки з різними ставками, об'ємні та прирістні податкові кредити при одночасному застосуванні преференцій за непрямими, майновими податками та індивідуального прибуткового податку.

Тому для періоду повоєнного відновлення економіки вкрай важливим уявляється розширення спектру застосовуваних інструментів податкового регулювання інвестицій.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія доходів на період до 2030 р. Затверджена Розпорядженням КМУ вид 27 грудня 2023 р. № 1218-р. URL:
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 Основні засоби. IASB від 01.01.2012. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" Затверджено Наказом Міністерства Фінансів України 27.04.2000р. № 92. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>
4. Olejnicka M. Poland Adjusts Thresholds for Small Taxpayers. URL: https://research.ibfd.org/#/doc?url=/data/tns/docs/html/tns_2024-01-19_pl_1.html
5. Sánchez J. C. Ecuador Seeks to Incentivize Energy Sector through Certain Amendments to Income Tax Law. URL: https://research.ibfd.org/#/doc?url=/data/tns/docs/html/tns_2024-01-19_ec_1.html
6. Accelerated Capital Allowances for Farm Safety Equipment. Revenue eBrief No. 023/24. - 16 January 2024. URL: <https://www.revenue.ie/en/tax-professionals/ebrief/2024/no-0232024.aspx>
7. Cannen D. President Sends Bill Proposal to Congress Allowing Accelerated Depreciation of Machinery. URL: https://research.ibfd.org/#/doc?url=/data/tns/docs/html/tns_2024-01-10_br_1.html